

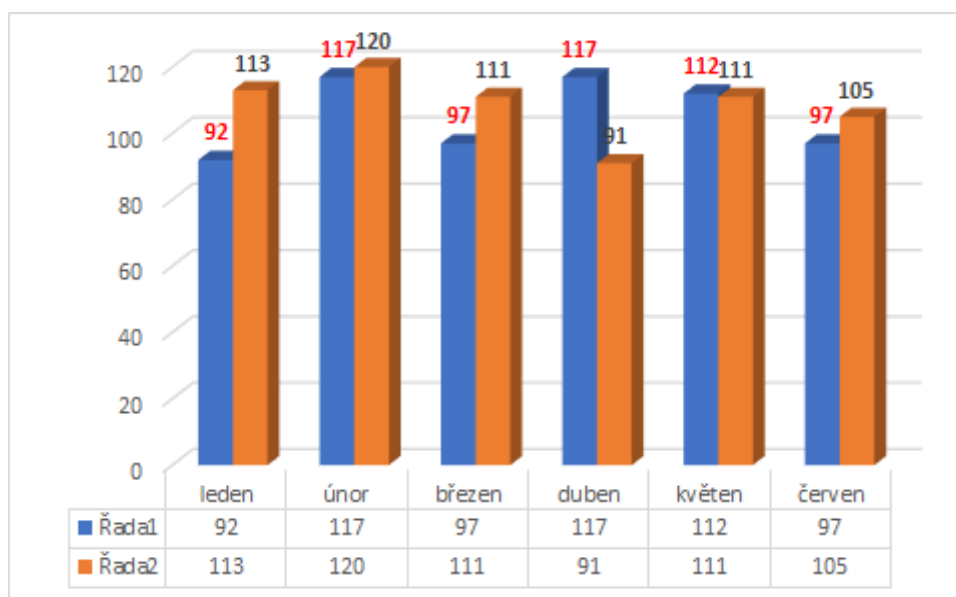
Domácí násilí v době celostátní karantény v ČR

Mgr. Martina Vojtíšková, PhDr. Lucie Paprsteinová a Mgr. Michaela Ohřálová

V minulých číslech Práva a rodiny jsme informovali o činnosti intervenčních center, sítě poraden pro osoby ohrožené domácím násilím v České republice. Od roku 2007 ve spolupráci s OSPOD, Policií ČR a justicí nabízí celkem 17 intervenčních center s 29 detašovanými či kontaktními pracovišti podporu obětem domácího násilí a stalkingu jako pokračování partnerského násilí v rodinách. V době karanténních opatření některé zahraniční či domácí zdroje uváděly, že v době mimořádných událostí, jako jsou povodně či epidemie, počet případů domácího násilí (DN) narůstá. Aktuální statistiky intervenčních center za sledované období (březen, duben, květen 2020) však nevypovídají o tom, že by se počet případů domácího násilí v ČR v době epidemie výrazně zvýšil, či snížil.

Jde o počet případů vykázaní násilných osob ze společného obydlí a také o počty případů osob, které vyhledaly pomoc intervenčních center na základě vlastního rozhodnutí. Čísla dokladují, že jak intervenční centra, tak další pilíře pomoci – justice, OSPOD, Policie ČR i v době karantény pomoc obětem DN poskytovaly a využívaly opatření na ochranu před domácím násilím dle příslušných zákonů a interních pokynů v rámci svých resortů.

V době karanténního režimu každý poskytovatel sociálních služeb pro oběti trestných činů či domácího násilí, včetně linek důvěry a krizových linek, krizových center individuálně zareagoval přizpůsobením provozu svých pracovišť na náročnou situaci, kterou společnost procházela. Intervenční centra jako krizová pracoviště svou činnost nepřerušila, stejně jako ostatní instituce, více však klienti žádali distanční formu služby, tedy podporu telefonickou, chatovou, emailovou, skypovou, výjimečné však nebyly ani kontakty osobní. Díky tomu, že intervenční centra jsou zastoupena v každém kraji ČR a činnost nepřerušila, byla jejich pomoc ze strany osob ohrožených domácím násilím využívána. Pro ilustraci následuje graf se statickými údaji za sledované období s počty realizovaných vykázaní ze strany Policie ČR ve srovnání s rokem 2019.

Graf č. 1: Počet vykázaní v ČR, leden–červen 2019/2020 (řada 1 – 2019, řada 2 – 2020)

V případech **nízkoprahových kontaktů** pomoc IC vyhledalo ve sledovaném období letošního roku (leden–červen) celkem 3624 osoby ohrožené, v roce 2019 se jednalo o 3579 osob ohrožených.

S ohledem na různorodost informací v českých médiích o počtech případů DN, příp. nárůstu případů v ČR v porovnání s počty případů v zahraničí, je na místě zohlednit fakt, že se **liší definice domácího násilí v ČR od vnímání této problematiky v jiných zemích**. V ČR je dle zákona na ochranu před domácím násilím (č. 135/2006 Sb.) za domácí násilí považováno dlouhodobé, opakované násilí mezi blízkými osobami, které sdílejí společnou domácnost. Tato definice jasně vymezuje pro stěžejní pilíře pomoci v případech DN, tj, intervenční centra, policii, justici, OSPOD, v jakých situacích je již nutná intervence státu do života rodin a jakým způsobem. Jiné země či subjekty pak definují domácí násilí širěji, tedy i jako ojedinělý incident v rodině, který může vzniknout nezvládnutou krizovou situací, což bezpochyby covidová epidemie je. Rovněž týrání dětí, které je v ČR nazýváno komplexně jako problematika CAN, je v jiných státech řazena pod termín „domácí násilí“, v ČR je zpravidla samostatným jevem, který postihuje jakékoli nedobré zacházení s dětmi. Epidemie tak bezesporu významně a zpravidla negativně zasáhla do životních jistot občanů – života rodin, práce, zdraví, společenského života. Pak můžeme v rodinách registrovat náročné krizové situace, které mohou být příčinou i tzv. situačního násilí.

Od počátku karanténních opatření v ČR se intervenční centra zaměřovala nejen na monitorování tzv. tvrdých dat, tedy čísel, statistik o případech domácího násilí a stalkingu (jako pokračujícího násilí po ukončení společného soužití) v rámci celé ČR, ale také dotazníkovou formou monitorovala situaci v rodinách, kde docházelo k násilným incidentům a kde některý člen rodiny našel odvahu a požádal o pomoc u konzultantů intervenčních center. Tímto dotazníkovým průzkumem bylo zjišťováno, zda vůbec a jak zasáhla karanténa a opatření v ČR do života rodin, resp. konkrétních násilných soužití.

V období od 6. 3. do 30. 6. 2020 bylo podrobným dotazníkovým šetřením zmapováno 295 případů osob ohrožených DN, resp. uživatelů služby IC. Výstupy ukazují, že ve 148 případech se jednalo o osoby ohrožené v režimu vykázaní násilné osoby ze společného

obydlí, 147 osob pak oslovilo IC se žádostí o pomoc z vlastní vůle, na základě obav o zdraví své nebo svých blízkých či dětí.

U sledovaného vzorku byl mapován (na desetistupňové škále) dopad karanténních opatření na průběh, či dynamiku násilného soužití. Ve 39% se život v době karantény v rodině zásadně nezměnil, naopak ve 4% zásadně ano. Někde situace vygradovala, jinde se dokonce zklidnila. Jako důvod zklidnění situace například uvádějí nutnost společně kooperovat ve věci dětí, které nechodí do školy a rodiče musejí zajistit jejich školní přípravu, hlídání, stravu či zajistit bezpečí rodičů v seniorském věku a více respektovat pravidla daná státem:

„...Manžel je doma na home office, více času tráví sám, například prací kolem domu, je klidnější, nepije tolik, je méně konfliktů...“

„...Tím, že jsme oba byli díky karanténě více doma, tak se manžel zklidnil... myslím, že proto, že mě měl pod kontrolou...“

„...Zlepšila se komunikace mezi námi, museli jsme zajistit péči o naše dcery, taky finance...“

„...Na nějakou dobu se manžel uklidnil, nebyl až tak agresivní, měl strach z nákazy, a jestli neprijde o práci.... ale postupně se zase vrátil k násilí...“.

Některé osoby pak udávaly, že karanténa pomohla nebo je motivovala k odpoutání se od násilného partnera/ky:

„Partner pracuje v zahraničí, díky zavřeným hranicím se nemohl vrátit domů, získala jsem čas a klid k řešení situace...“

„Protože jsme byli oba na home office, byli jsme pořád spolu, násilí se zhoršovalo, až na mě vzal nůž... utekla jsem k rodičům a ti mi pomohli ...podala jsem oznámení na Policii ČR a k němu se už nevrátím...“

V případě zhoršení situace pak udávají, že konfliktům jsou více přítomny děti nebo manipulace násilné osoby je zaměřena i na ně. Některé udávají, že jejich odchod z násilného vztahu byl opatřeními státu dočasně přerušen (například pozastavení opatrovnického řízení, realitní kanceláře nenabízely prohlídky bytů, omezení provozu některých služeb pro rodiny apod.): *„Zpřísnil kontrolu a požadavky na dodržování pravidel. Omezil naprosto moje sociální kontakty ... manipuluje přes finance rodiny...“.*

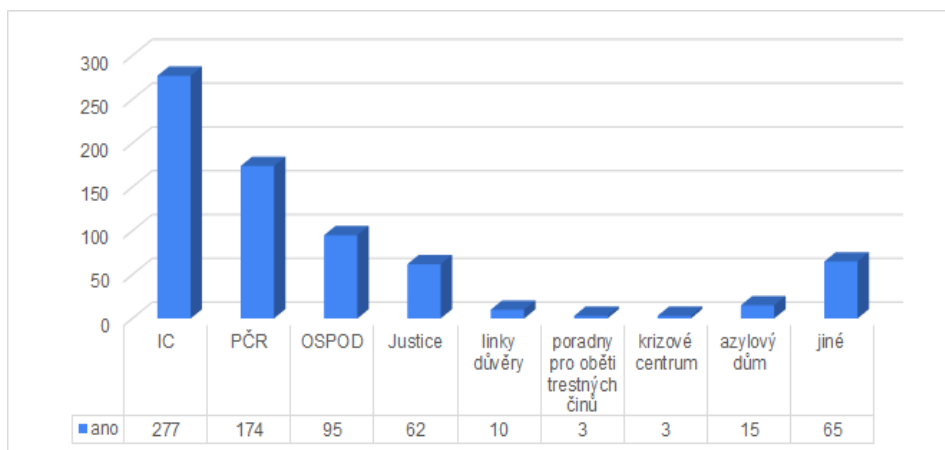
„Incidenty jsou stejně časté, ale proti minulosti za přítomnosti dítěte ... Přidalo se vyhrožování zabitím...“

„Je více času s dětmi, které manipuluje proti mně, izoluje mě od nich, ponižování a nadávky se zhoršily..., vyhrožuje mi.“

„Vyhrožuje, že mě nakazí kašláním, kýcháním... nedodrží hygienické podmínky ... stále vyhledává mou přítomnost se snahou mě nakazit...“

„Přišel dočasně o práci, je neustále doma, kontrola se znásobila (kam jdu, s kým volám, zda mám uklizeno a jak apod.), došlo k prvnímu fyzickému napadení...“

Současně byly mapovány i možnosti podpory a místa pomoci v jednotlivých regionech v ČR, rovněž možnosti a aktivita (potřeba) ohrožených osob svou náročnou životní situací řešit.

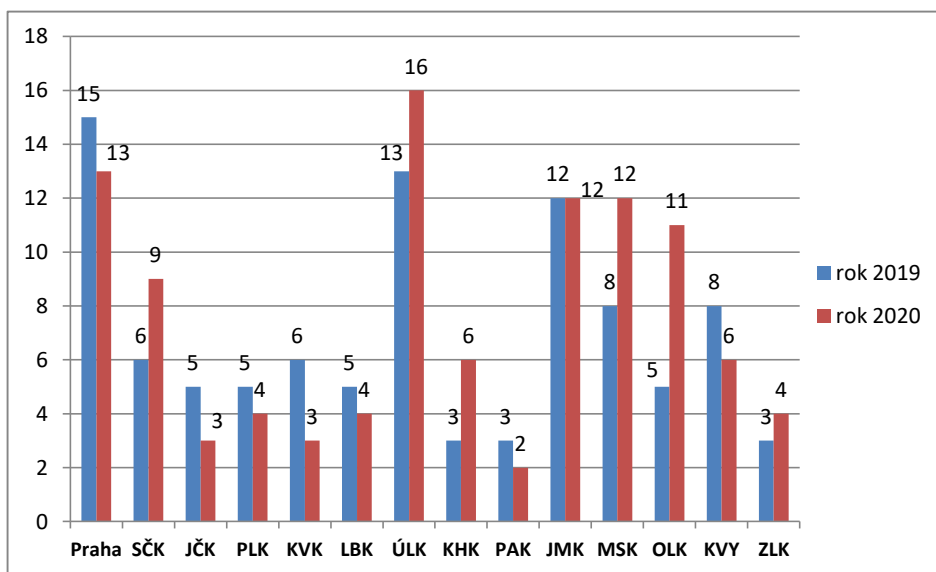

Graf 2: Místa pomoci kontaktována osobami ohroženými

Intervenční centra zaznamenala, že ze sledovaného vzorku 295 osob ohrožených tyto vyhledaly pomoc především policie a intervenčních center. Výrazně méně pak kontaktovaly OSPOD, azylové domy, soudy aj. Nutno připomenout, že azylové domy, stejně jako ostatní pobytové služby byly z rozhodnutí státu v daném období ve svém provozu omezeny. Pracoviště OSPOD a soudy řešily prioritní případy, mezi které domácí násilí bezesporu patří. Jejich služby byly ze strany osob ohrožených vyhledávány výjimečně, usuzujeme, že pravděpodobně na doporučení konzultantů intervenčních center či Policie ČR. V ČR pak dále pomoc obětem domácího násilí nabízela v nepřetržitém provozu například celostátní nonstop Linka pro oběti kriminality a domácího násilí, Linka bezpečí, síť linek důvěry v ČR apod. Ve velké míře pak osoby ohrožené vyhledávaly pomoc svých blízkých, přátel, širšího okolí.

Pracovníci intervenčních center od počátku karanténních opatření pracovali s variantou, že po uvolnění vládních opatření a postupnému návratu rodin k normálu, mohou být poradenská pracoviště kontaktována častěji. Statistické výstupy za měsíc červen ukazují mírný nárůst uživatelů služby IC.

V České republice bylo v měsíci červnu 2020 realizováno celkem 105 případů vykázaní násilné osoby ze společného obydlí na základě rozhodnutí Policie ČR (v roce 2019 se jednalo o 97 případů).

Graf č. 3: Počet vykázaní dle krajů ČR, červen 2019/2020

V rámci celkového počtu vykázaní v měsíci červnu 2020 označila Policie ČR 186 osob za ohrožené, z toho 61 dítě, 17 mužů a 108 žen.

V případech vykázaní je intervenční centrum povinno dle § 60a, zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, kontaktovat do 48 hodin od doručení Úředního záznamu o vykázaní, osobu ohroženou a nabídnout jí navazující sociální pomoc. Z celkového počtu vykázaní ve 137 případech osoby ohrožené pomoc IC přijaly, ve 48 případech nabízenou pomoc ze strany IC nevyužily.

Nejčastěji se jednalo o případy násilí v soužitích *nezletilé dítě – rodič* (46) a *manželé* (36). Nejohroženější věkovou kategorií osob ohrožených byla kategorie 27-40 let (38) a kategorie 0-6 let (33). V případech vykázaní se jednalo o 53 domácnosti s nezletilými dětmi, v nichž vyrůstalo celkem 97 dětí.

Osoby ohrožené podaly k příslušným okresním soudům celkem 108 návrhů na předběžná opatření (dle ust. § 405 a následujících zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních), z toho v 60 případech v návaznosti na realizované vykázaní.

V rámci nízkoprahových kontaktů vyhledalo ve sledovaném období pomoc intervenčních center v ČR celkem **664** osoby ohrožené (v roce 2019 **561** osoba), z toho 547 žen a 61 muž. V soužitích bylo násilnému jednání přítomno, příp. vystaveno 56 dětí.

Asociace pracovníků intervenčních center v ČR bude i nadále mapovat situaci ohrožených osob vyvolanou touto mimořádnou situací, včetně spolupráce subjektů při řešení jednotlivých případů. Případy domácí násilí, stejně tak násilí situační, vyvolané náhlou změnou podmínek rodin v „době koronavirové“, si dozajista zaslouží pozornost odborníků.